

МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

20 20 он 04 дугаар
сарын 24-ны өдөр

Дугаар ХТТ/1103

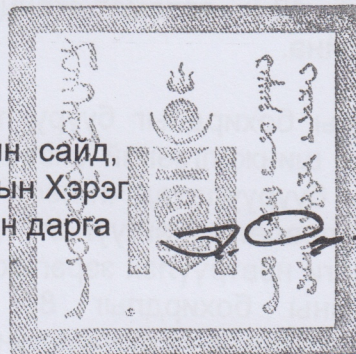
Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
Г.ЗАНДАНШАТАР ТАНАА

Ерөнхий сайдын мэдээллийн тухай

Монгол Улсын Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүх Улсын Их Хурлын хаврын ээлжит чуулганы 2020 оны 5 дугаар сарын 1-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанд агаарын бохирдлыг бууруулах талаар авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар мэдээлэл хийх болсныг үүгээр уламжилж байна.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

2056198

АГААРЫН БОХИРДЛЫГ БУУРУУЛАХ ТАЛААР АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БАЙГАА АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТАЛААР УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНД ЕРӨНХИЙ САЙД У.ХҮРЭЛСҮХИЙН ХИЙХ МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын Засгийн газар 2017 оны 98 дугаар тогтоолоор “Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр”-ийг баталж, 5 зорилт, 60 гаруй арга хэмжээг тусган хэрэгжүүлж эхэлснээр агаар, орчны бохирдлыг бууруулах ажлын уялдааг хангах, бусад салбаруудын оролцоог нэмэгдүүлж, үйл ажиллагааг нэгдсэн удирдлага, зохицуулалтаар хангах боломжийг бүрдүүлсэн.

Үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Улаанбаатар хотод түүхий нүүрс хэрэглэхийг хориглосон шийдвэр гаргасан нь бодит үр дүнд хүрсэн чухал алхам болсныг онцлон тэмдэглэж байна.

Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлснээс хойших хугацааны Улаанбаатар хотын агаарын чанарын үзүүлэлт буюу 2019 оны 10 дугаар сараас 2020 оны 3 дугаар сарын агаар дахь PM2.5 тоосонцрын дундаж агууламж нь 2016-2017 оны үзүүлэлтээс 52 хувь, 2017-2018 оныхоос 48 хувь, 2018-2019 оныхоос 41 хувиар бага байна.

Улаанбаатар хотын агаарын чанарын мониторинг хяналтын системийг үндсэнд нь шинэчилсэн ба өнөөдрийн байдлаар агаарын чанарыг хянах 15 харуул ажиллаж байгаагийн 12 нь автомат станц бөгөөд 15 минут тутамд 3-6 үзүүлэлтийг тогтмол хэмжиж байна.

“Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр”-т олон нийтийн оролцоо, судалгаа шинжилгээний ажлыг өргөжүүлэх, авто тээврийн хэрэгслээс ялгарах бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн үйл ажиллагааг урамшуулах тогтолцоог бий болгох, хот төлөвлөлт, байгуулалт, дэд бүтцийг хөгжүүлэх, байгальд ээлтэй дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх зэрэг цогц арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэн 2025 он гэхэд агаар, орчны бохирдлыг 80 хувиар бууруулах томоохон зорилт дэвшүүлснийг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Нэг. Агаарын бохирдлыг бууруулах бодлого, эрх зүйн орчныг сайжруулах талаар

Агаарын тухай хууль, Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хууль болон “Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр”, тэдгээртэй уялдан гарсан 30 гаруй дүрэм, журам, норм, аргачлал, 40 гаруй стандартын хэрэгжилтийг хангаж, хяналт тавин ажиллаж байна.

Түүнчлэн Засгийн газрын 2018 оны 43 дугаар тогтоолоор “Агаарын бохирдлыг бууруулах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай”, 62 дугаар тогтоолоор “Түүхий нүүрс хэрэглэхийг хориглох тухай” шийдвэр гаргаж, улмаар 2019 оны 5 дугаар сарын 15-ны өдрөөс эхлэн түүхий нүүрсний хэрэглээг хориглосонтой холбогдуулан “Нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүс, түүнд мөрдөх журам”-ыг шинэчлэн баталлаа. Уг журмаар иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн байгууллагуудын эрх үүргийг тодорхойлж, сайжруулсан түлшний тээвэрлэлт, хадгалалт, борлуулалтын урамшуулалтай холбоотой зохицуулалтыг нарийвчлан зохицуулсан.

Түүхий нүүрс хэрэглэхийг хориглосонтой холбогдуулан гэр, орон байрны халаалтаа эрчим хүчний хэмнэлттэй халаагч төхөөрөмжөөр шийдэх, хэрэглээг дэмжих зорилгоор Засгийн газрын 2018 оны 157 дугаар тогтоолыг гарган хэрэгжүүлж байна. Тус тогтоолоор 4 төрлийн агаар цэвэршүүлэгч, 10 төрлийн эрчим хүчний хэмнэлттэй халаагч төхөөрөмжийг гааль болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлсөн.

Сайжруулсан шахмал түлшний борлуулалтын системийг хөгжүүлж, иргэдэд хүртээмжтэй, үнийн хөөрөгдөлгүй, түргэн шуурхай хүргэхийн тулд нийслэлд үйл ажиллагаа явуулдаг 400 гаруй түлш борлуулагчидтай хамтран ажиллаж байна. Сайжруулсан түлшийг борлуулсан 1 тонн тутамд 15 мянган төгрөгийн урамшуулал олгохын зэрэгцээ 1 тонны үнийг 150 мянган төгрөг байхаар тогтоосон.

Гэвч үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг нэмэгдсэн өртгийн албан татвар тооцсон үнээр борлуулахад 1 тонн нь 165 мянган төгрөг буюу тонн тутамд 15 мянган төгрөг нэмэгдэхээр байгаа нь гэр хорооллын айл өрхийн худалдан авах чадварыг бууруулан, амьжиргааны түвшинд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд сайжруулсан шахмал түлшийг Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн төслийг боловсруулан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж, хэлэлцүүлж байна.

Хоёр. Агаарын бохирдлыг бууруулах талаар авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар

Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах зорилтын хүрээнд сайжруулсан түлшний хэрэглээг нэвтрүүлэх, цахилгаан халаалтыг нэмэгдүүлэх, нэгэнт ашиглагдаж байгаа халаалтын зууханд шүүлтүүр суурилуулах, төвлөрсөн халаалтын шугамыг өргөтгөх, хэсэгчилсэн халаалтад гүний дулаан, хийн түлш зэргийг нэвтрүүлэх, тээврийн хэрэгслээс ялгарч буй хорт утааг бууруулах нэмэлт төхөөрөмж тавих, нийтийн тээврийн хэрэгслийг цахилгаан тээврийн хэрэгсэлд шилжүүлэх зэрэг бодитой хэрэгжих арга хэмжээнд хөрөнгө, хүчийг төвлөрүүлэн ажиллаж байна.

Сайжруулсан түлшийг хэрэглээнд нэвтрүүлэх талаар:

Монгол Улсын Засгийн газраас жилд 200 мянган тонн сайжруулсан түлш үйлдвэрлэх хүчин чадалтай "Таван толгой түлш" ХХК-ийн үйлдвэрийг 2018 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдөр ашиглалтад оруулан, нийтдээ 13 шугамын хүчин чадалтай үйл ажиллагаа явуулж байна.

2020 оны 4 дүгээр сарын 14-ний өдрийн байдлаар сайжруулсан түлшний түүхий эдийн нөөц 306 мянган тонн, сайжруулсан түлшний нөөц үйлдвэрийн хашаанд 9057 тонн, нийслэлийн төвийн 6 дүүрэгт 1053 тонн байна.

Одоогийн байдлаар тус компани нь өдөрт 3000 орчим тонн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байгаа ба хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх зорилгоор Улаанбаатар хотын зүүн бүсэд шинэ үйлдвэр барих бүтээн байгуулалтыг 2020 оны 4 дүгээр сарын 9-ний өдөр эхлүүлжээ. Тус үйлдвэр баригдсанаар нийслэлийн агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд ороогүй зарим дүүргийн хороод, нийслэлээс алслагдсан дүүргүүд, төвийн бүсийн зарим аймгуудын айл өрхийг сайжруулсан шахмал түлшээр хангаж, Налайх дүүргийн иргэд тогтвортой ажлын байртай болох нөхцөлийг бүрдүүлэх юм.

Цахилгааны эх үүсвэрийн хэрэглээг нэмэгдүүлэх, урамшуулах талаар:

Засгийн газрын 2017 оны 199 дүгээр тогтоолоор баталсан журмын дагуу гэр хорооллын айл өрхийн хүйтний улиралд орой, шөнийн цагт хэрэглэсэн цахилгааны тарифыг нийслэлд 100 хувь, орон нутагт 50 хувь хөнгөлж, улмаар 2017-2019 онд 24.5 тэрбум төгрөгийг олгосон бол 2020 онд 12.1 тэрбум төгрөгийг олгохоор шийдвэрлээд байна.

Нийслэлийн гэр хорооллын айл өрхүүдийн 2020 оны эхний улирлын шөнийн тарифын хөнгөлөлтийг 2019 оны мөн үетэй харьцуулахад сар бүр 1 тэрбум гаруй төгрөгөөр өссөн байгаа нь 2017-2019 онуудад нийслэлийн гэр хорооллын цахилгаан шугам сүлжээ, дэд станцыг өргөтгөн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, 42 мянга орчим айл өрхийг 4.0 кВт чадалтай цахилгаан халаагуураар халаах техникийн боломжийг бүрдүүлсэнтэй холбоотой юм.

Цаашид 3 дүүргийн 27 хорооны 32 мянга орчим айл өрхийг 4.0 кВт чадалтай цахилгаан халаагуураар халаах техникийн боломжийг бүрдүүлэхээр төлөвлөн ажиллаж байна.

Хяналт, мониторингийг сайжруулах талаар:

Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа Засгийн газрын томоохон бодлого, шийдвэрүүдийн хэрэгжилтийн үр дүнг хянахад хяналт, мониторинг ихээхэн ач холбогдолтой. Энэ хүрээнд Орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооноос 4 түвшний 4000 гаруй сайн дурын орон тооны бус ажилтнуудыг ажиллуулж, хяналт мониторингийн ажилд иргэд оролцох боломжийг бүрдүүлж байна.

Орон тооны бус ажилтнуудтай хамтран нийслэлийн төвийн 6 дүүргийн гэр хорооллын 142 мянган айл өрхөөс 32 асуулга бүхий Амьдрах орчны судалгааг авч, дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тодорхойлон хэрэгжүүлж байна.

Бусад ажлын талаар:

Монгол Улсын Засгийн газраас гэр хорооллын иргэдэд дотоод агаарын угаар хэмжигч төхөөрөмжийг нэг удаа үнэ төлбөргүй олгохоор шийдвэр гарган 205 мянган төхөөрөмж худалдан авч, 135 мянган төхөөрөмжийг айл өрхөд суурилуулаад байна.

Өнгөрсөн онуудад хийгдсэн нийслэл, орон нутгийн гэр хороололд байрлах сургууль, цэцэрлэг, аж ахуйн нэгжийн нам даралтын зуухнуудын янданд утааны шүүлтүүр тавих, зуухыг цахилгаан, хийн болон газрын гүний техник технологиор солих ажлыг үргэлжлүүлж, бохирдлыг эх үүсвэр дээр нь багасгах ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулж байна.

Мөн 2019 онд гэр хорооллын иргэдэд цахилгаан халаагуур, байшин, сууцны дулаалга, эко жорлонгоо шийдэхэд нь дэмжлэг үзүүлж, арилжааны банкуудтай хамтран "Ногоон зээл"-ийг олгож эхэлсэн бол энэ онд нэр төрлийг нэмэгдүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийн ногоон худалдан авалт хийх нөхцөлийг сайжрууллаа.

Гурав. Цаашдын зорилтын талаар

Агаарын бохирдлыг бууруулах цаашдын зорилт нь “Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр”-т тусгасан арга хэмжээний хэрэгжилтийг эрчимжүүлж, бодит үзүүлэлтээр агаарын бохирдлыг 80 хүртэл хувиар бууруулах, орчны бохирдлыг тэглэх, улмаар өмнө нь хуримтлагдсан бохирдлыг арилгах, бохирдлыг үүсгэгч хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь багасгах, устгах, дахин боловсруулах экотатварыг бий болгох замаар эдийн засгийн хөшүүрэг, механизмыг сайжруулах явдал гэж үзэж байна.

Энэ онд агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээнд 53.0 тэрбум төгрөг зарцуулах замаар сайжруулсан түлш үйлдвэрлэх хүчин чадлыг 600 мянган тонноор нэмэгдүүлэх, цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээг дэмжих, нийтийн тээврийн агаарт ялгарах бохирдлыг багасгах, аймгуудын агаарын бохирдлыг бууруулахад дэмжлэг үзүүлэх, дулааны эх үүсвэрт нь утаа шүүх шүүлтүүр тавих, түүнчлэн агаар, орчны бохирдлыг бууруулах инноваци, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх, мониторингийн сүлжээг сайжруулах, мэдээлэл сурталчилгааг нэмэгдүүлэх зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР	
PM2.5 тооцондог	100
PM10 тооцондог	150
Хурдтай хий, SO ₂	50
Агаарын давхар нэгдэл, NO _x	50

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР	
PM2.5 тооцондог	250
PM10 тооцондог	350
Хурдтай хий, SO ₂	80

НЭМЭЛТ СУДАЛГАА

Улаанбаатар хотын хүйтний улирлын агаарын чанарын төлөв байдал (2019 оны 10 дугаар сараас 2020 оны 3 дугаар сар)

Улаанбаатар хотын агаарын чанарыг гэр хороолол, авто зам, орон сууцны хороолол, үйлдвэрийн дүүрэг орчмын 15 цэгт агаар бохирдуулах бодис болох хүхэрлэг хий (SO₂), азотын давхар исэл (NO₂), PM2.5, PM10 тоосонцор, нүүрстөрөгчийн дутуу исэл (CO), озон (O₃) болон цаг уурын үзүүлэлтүүдийг автомат багажаар болон химийн аргаар тодорхойлж, Цаг уур, орчны шинжилгээний газрын Орчны шинжилгээний хэлтсээс нэгтгэн гаргадаг.

2019-2020 оны хүйтний улирал буюу 2019 оны 10 дугаар сараас 2020 оны 3 дугаар сар хүртэлх Улаанбаатар хотын агаар дахь агаар бохирдуулах бодисын дундаж агууламжийг өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад PM2.5 тоосонцор 49 мкг/м³ буюу 41.2 хувиар, PM10 тоосонцор 81 мкг/м³ буюу 41.3 хувиар тус тус бага, хүхэрлэг хий 33 мкг/м³ буюу 84.6 хувиар, азотын давхар исэл 10 мкг/м³ буюу 22.2 хувиар тус тус их байна.

Бохирдуулах бодисын нэр	Агаарын чанарын стандарт MNS 4585:2016	Дундаж агууламж, мкг/м ³	
	Хүлцэх агууламж, мкг/м ³	2018.10-2019.03 сарын дундаж	2019.10-2020.03 сарын дундаж
PM2.5 тоосонцор	50	119	70↓
PM10 тоосонцор	100	196	115↓
Хүхэрлэг хий, SO ₂	50	39	72↑
Азотын давхар исэл, NO ₂	50	45	55↑

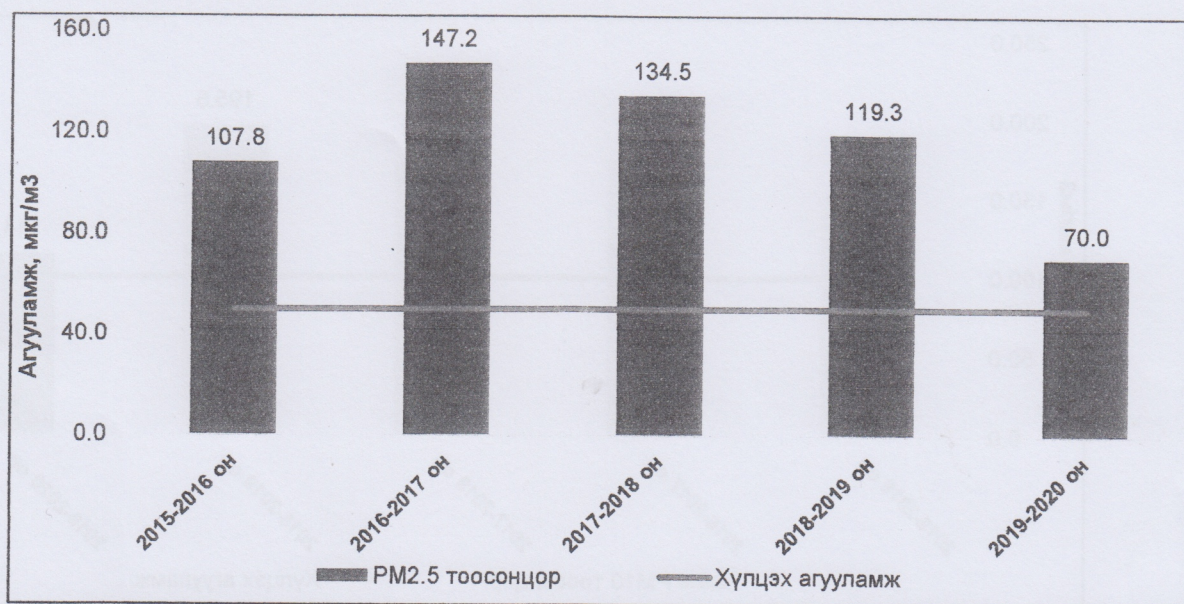
Өмнөх онтой харьцуулахад ↓ бага; ↑ их; ↔ ойролцоо түвшинд /±5%/.

“Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд 2019 оны түвшинг суурь түвшин (2016 он)-тэй харьцуулахад PM2.5 тоосонцор 143 мкг/м³ буюу 55.9 хувиар, PM10 тоосонцор 141 мкг/м³ буюу 50.5 хувиар тус тус бага, хүхэрлэг хий 17 мкг/м³ буюу 19.1 хувиар их байна.

Бохирдуулах бодисын нэр	Дундаж агууламж (12 дугаар сар), мкг/м ³		
	Суурь түвшин	Хүрсэн түвшин	Зорилтот түвшин
	2016 он	2019 он	
PM2.5 тоосонцор	256	113↓	190
PM10 тоосонцор	279	138↓	210
Хүхэрлэг хий, SO ₂	89	106↑	70

Улаанбаатар хотын хүйтний улирлын гол бохирдуулах бодис тус бүрийн агууламжийг дараах хэсэгт харуулав.

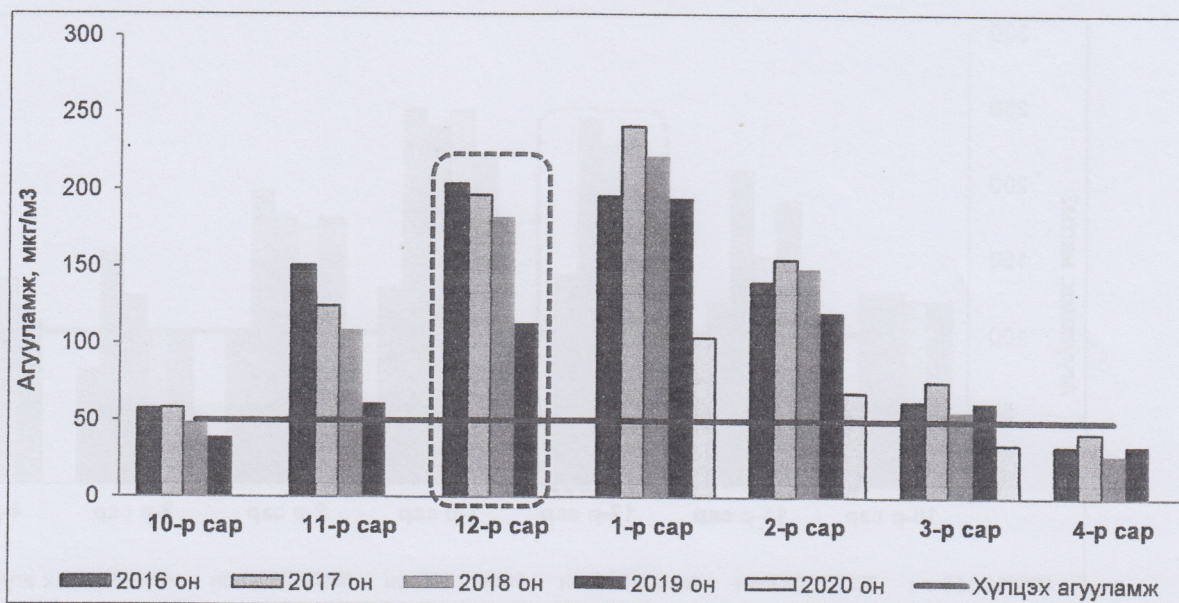
PM2.5 тоосонцор

Зураг 1. Хүйтний улирлын PM2.5 тоосонцрын дундаж агууламж, 2016-2020 он

2019-2020 оны хүйтний улиралд агаар дахь PM2.5 тоосонцрын дундаж агууламж 2015-2016 оноос 35.1 хувиар, 2016-2017 оноос 52.4 хувиар, 2017-2018 оноос 48.0 хувиар, 2018-2019 оноос 41.3 хувиар тус тус бага байна.

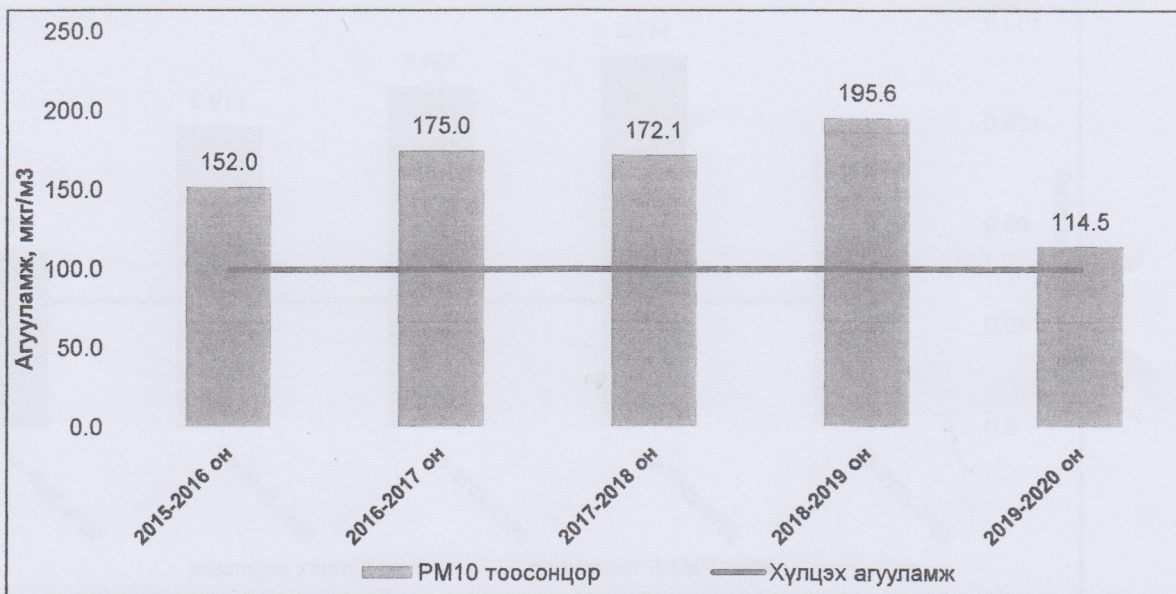
Хүйтний улирлын дундаж агууламжийг Агаарын чанарын стандарт дахь хүлцэх агууламжтай харьцуулахад 2015-2016 онд 2.2 дахин, 2016-2017 онд 2.9 дахин, 2017-2018 онд 2.7 дахин, 2018-2019 онд 2.4 дахин, 2019-2020 онд 1.4 дахин их байна. (Зураг 1)

Зураг 2. Хүйтний улирлын PM2.5 тоосонцрын сарын дундаж агууламж, 2016-2020 он

2019-2020 оны хүйтний улиралд агаар дахь PM2.5 тоосонцрын хамгийн их агууламж 2019 оны 12 дугаар сард ажиглагдсан бөгөөд 2018 оны мөн үетэй харьцуулахад 38 хувиар бага, хүлцэх агууламжтай харьцуулахад 2.3 дахин их байна. (Зураг 2)

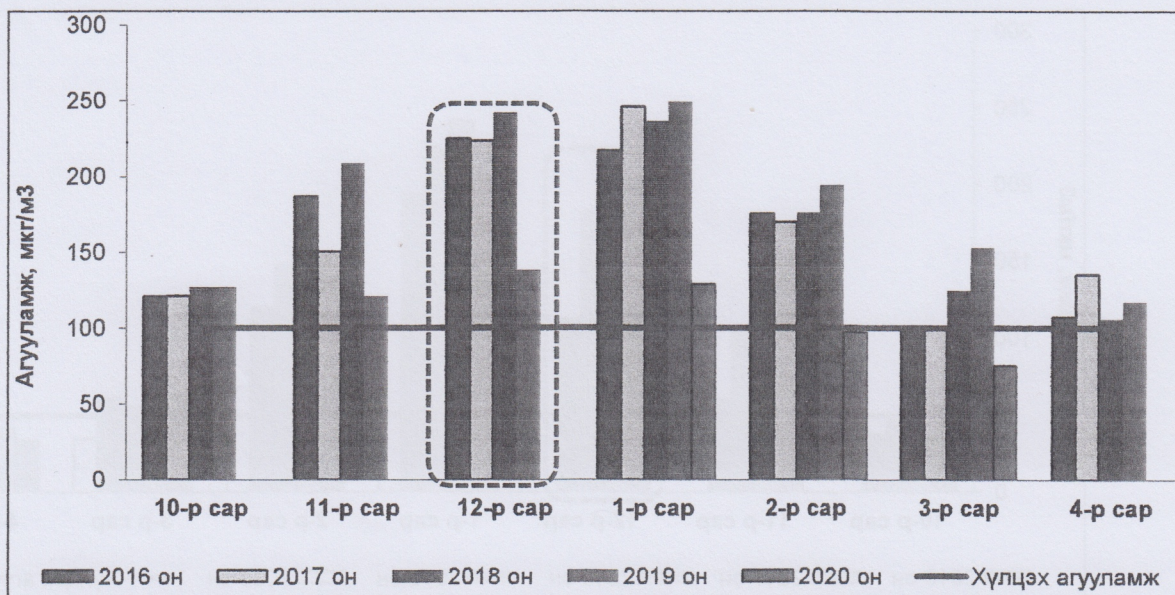
PM10 тоосонцор

Зураг 3. Хүйтний улирлын PM10 тоосонцрын дундаж агууламж, 2016-2020 он

2019-2020 оны хүйтний улиралд агаар дахь PM10 тоосонцрын дундаж агууламж 2015-2016 оноос 24.7 хувиар, 2016-2017 оноос 34.6 хувиар, 2017-2018 оноос 33.5 хувиар, 2018-2019 оноос 41.5 хувиар тус тус бага байна.

Хүйтний улирлын дундаж агууламжийг Агаарын чанарын стандарт дахь хүлцэх агууламжтай харьцуулахад 2015-2016 онд 1.5 дахин, 2016-2017 онд 1.8 дахин, 2017-2018 онд 1.7 дахин, 2018-2019 онд 2.0 дахин, 2019-2020 онд 1.1 дахин их байна. (Зураг 3)

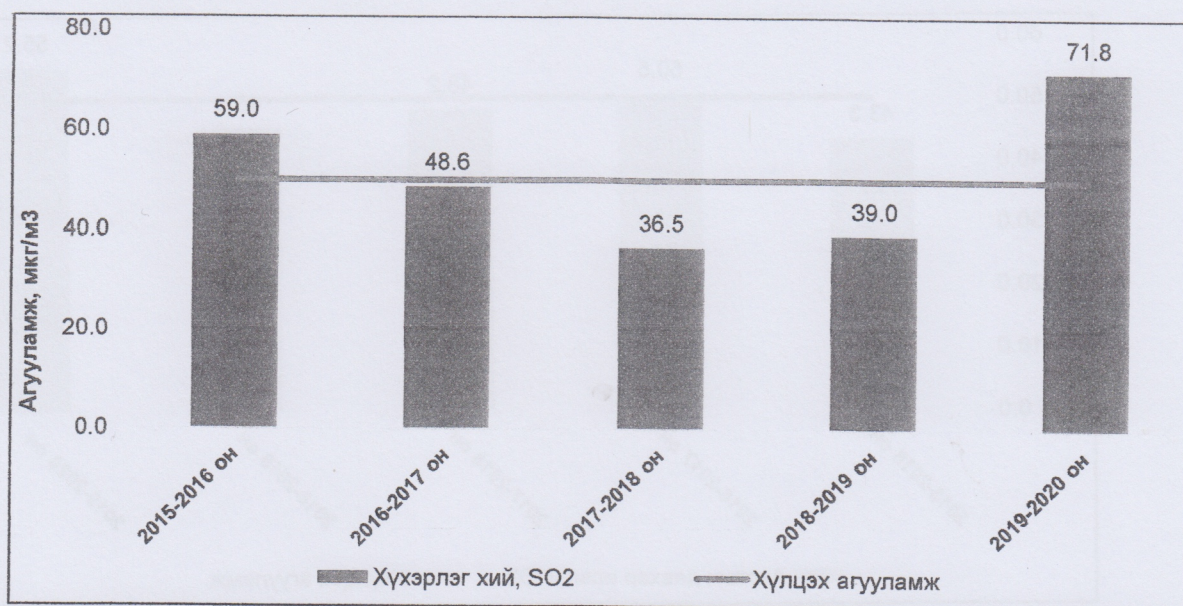

Зураг 4. Хүйтний улирлын PM10 тоосонцрын сарын дундаж агууламж, 2016-2020 он

2019-2020 оны хүйтний улиралд агаар дахь PM10 тоосонцрын хамгийн их агууламж 2019 оны 12 дугаар сард ажиглагдсан бөгөөд өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 43 хувиар бага, хүлцэх агууламжтай харьцуулахад 1.4 дахин их байна. (Зураг 4)

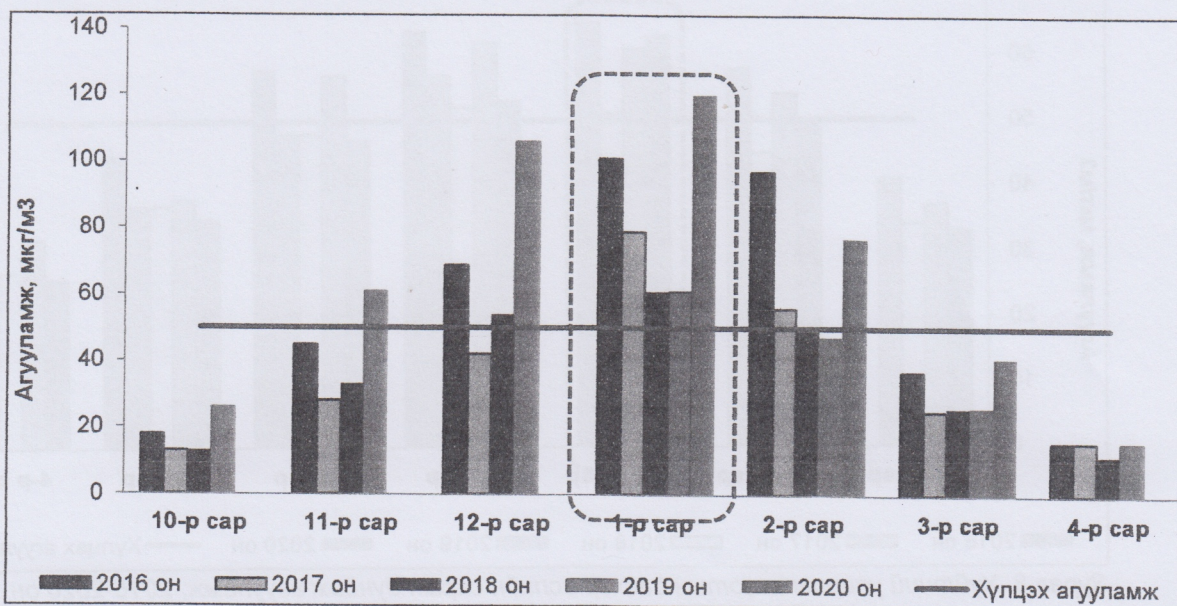
Хүхэрлэг хий (SO₂)

Зураг 5. Хүйтний улирлын хүхэрлэг хийн дундаж агууламж, 2016-2020 он

2019-2020 оны хүйтний улиралд агаар дахь хүхэрлэг хийн дундаж агууламж 2015-2016 оноос 21.7 хувиар, 2016-2017 оноос 47.7 хувиар, 2017-2018 оноос 96.7 хувиар, 2018-2019 оноос 84.1 хувиар тус тус их байна.

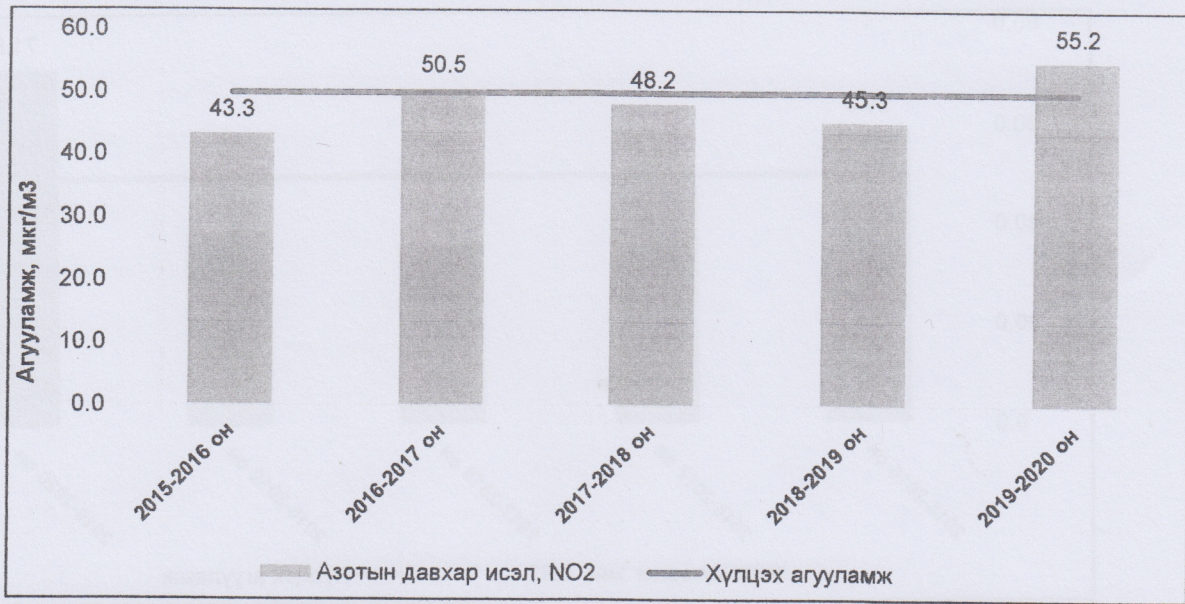
Хүйтний улирлын дундаж агууламжийг Агаарын чанарын стандарт дахь хүлцэх агууламжтай харьцуулахад 2015-2016 онд 1.2 дахин, 2019-2020 онд 1.4 дахин их байна. (Зураг 5)

Зураг 6. Хүйтний улирлын хүхэрлэг хийн сарын дундаж агууламж, 2016-2020 он

2019-2020 оны хүйтний улиралд агаар дахь хүхэрлэг хийн хамгийн их агууламж 2020 оны 1 дүгээр сард ажиглагдсан бөгөөд өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 97 хувиар их, хүлцэх агууламжтай харьцуулахад 2.4 дахин их байна. (Зураг 6)

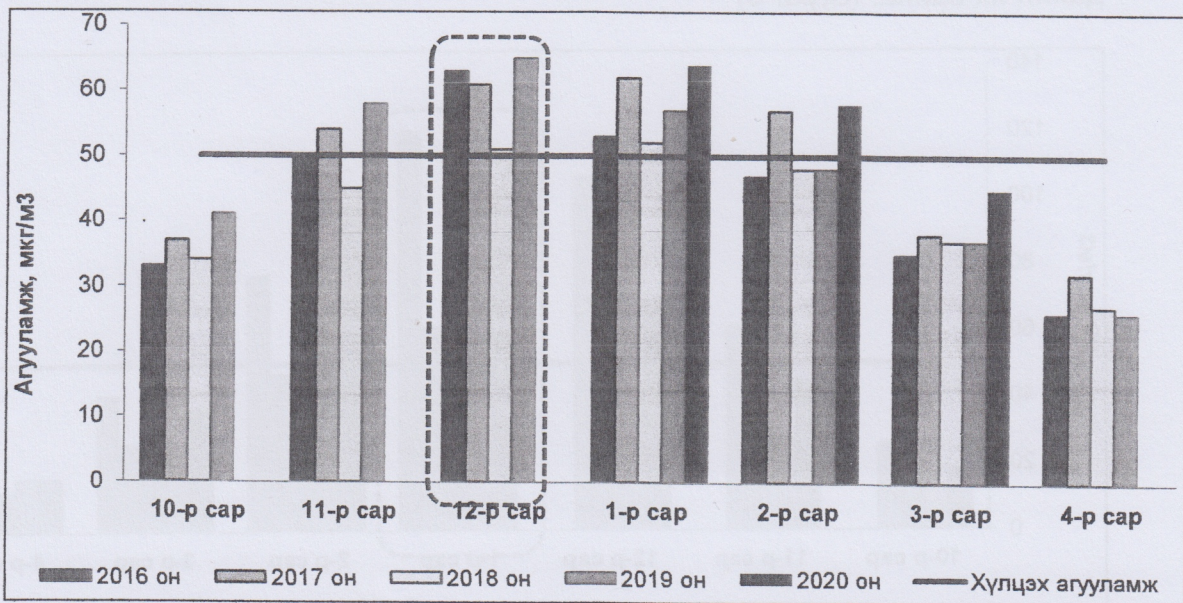
Азотын давхар исэл (NO₂)

Зураг 7. Азотын давхар ислийн хүйтний улирлын дундаж агууламж, 2016-2020 он

2019-2020 оны хүйтний улиралд азотын давхар ислийн дундаж агууламж 2015-2016 оноос 27.5 хувиар, 2016-2017 оноос 9.3 хувиар, 2017-2018 оноос 14.5 хувиар, 2018-2019 оноос 21.9 хувиар тус тус их байна.

Хүйтний улирлын дундаж агууламжийг Агаарын чанарын стандарт дахь хүлцэх агууламжтай харьцуулахад 2019-2020 онд 1.1 дахин их байна. (Зураг 7)

Зураг 8. Хүйтний улирлын азотын давхар ислийн сарын дундаж агууламж, 2016-2020 он

2019-2020 оны хүйтний улирлын азотын давхар ислийн хамгийн их агууламж 2019 оны 12 дугаар сард ажиглагдсан бөгөөд 2018 оны мөн үетэй харьцуулахад 27 хувиар их, хүлцэх агууламжтай харьцуулахад 1.3 дахин их байна. (Зураг 8)